

Optegnelser fra Riserup Præstegaard 1798—1842.

Ved **Bjørn Kornerup.**

For den, der ønsker at skaffe sig et indtrængende Kendskab til en bestemt Perodes Kirkehistorie, er det af ikke ringe Betydning at studere den faktiske kirkelige Tilstand i de enkelte Dele af Landet. Ikke mindst af Hensyn til Kirkehistoriens nøje Sammenhæng med den almindelige Samfundshistorie, en Sammenhæng, der i vore Dage fremhæves langt stærkere end i tidligere Tiders Forskning, er dette af Vigtighed. Desværre flyder dog Kilderne til Oplysning om de forskellige Egenes kirkelige Egenart i de forskellige Perioder meget ujævnt, ofte ogsaa temmelig sparsomt. Betydningsfulde i saa Henseende er især Visitationer, Indberetninger, Akter vedrørende konkrete Foreteelser o. l., men netop fordi Materialet er saa spredt, er det af Værdi at agte paa alt Kildestof, der kan antages at give Oplysninger af den her omhandlede Art.

Som et enkelt Bidrag af denne Karakter skal der nedenfor meddeles et Udvalg af en Række Optegnelser om »Mærkværdigheder« paa Nordfalster, fortrinsvis i Nørre Vedby og Nørre Alslev Sogne, fra første Halvdel af forrige Aarhundrede. Optegnelserne, der findes indført bag i Nørre Alslev Sogns Kirkebog for 1797—1817, er paaabegyndt af Sognepræsten sammesteds, titulær Professor Henric Christopher Glahn og senere videreført af hans Eftermands Eftermand Ludvig Michael Lund. De kaldes i Overskriften ovenfor Optegnelser fra »Riserup Præstegaard«, fordi Pastoratets Præstegaard den Gang som i de følgende hun-

.

drede Aar fandtes det nævnte Sted. Der kan forøvrigt her mindes om, at Riserup Præstegaard i over 150 Aar gennem vekslende Slægtled af Præster dannede et kulturelt Midtpunkt paa Nordfalster. Særlig er den bekendt fra N. F. S. Grundtvigs Levned, da han i sine yngre Dage nu og da var Gæst her, lige som hans venskabelige Forbindelse med Familien Glahn skriver sig herfra¹.

De forefundne Optegnelser omfatter — som det hedder — »Mærkværdigheder«, usædvanlige Tildragelser af kirkelig og anden Art. I det nedenfor meddelte Udvalg er væsentlig kun medtaget de Indførsler, der har Interesse i kirkehistorisk Henseende, uden at dette Begreb dog er fortolket snævert. Derimod er udeladt meget omfangsrige Afsnit af rent lokal Karakter, vidtløftige Beskrivelser af Præstegaardens Bygningsforhold, Meddelelser om det til Gaarden knyttede Agerbrug og Havevæsen, desuden Omtale af en Række klimatiske, naturhistoriske og medicinske Forhold. Dels vilde Medtagelse af saadanne Indførsler lægge Beslag paa en uforholdsmæssig stor Plads, dels vilde de falde uden for Rammerne af nærværende Tidsskrift. De indeholder dog sikkert paa deres Vis adskillige interessante Iagttagelser, og et Udvalg af disse kunde meget vel fortjene at offentliggøres andetsteds, f. Eks. i en lokalhistorisk Aarbog. Eksempelvis kan nævnes Optegnelser om, hvorledes »Kattedød« 1798 foraarsagede en stor Rotte- og Museplage, om Forskellen mellem Kakkelovnsfrost og den ægte grønlandske Frost, om Harernes Angreb paa Frugttræer, om Klimaets vekslende Indflydelse, statistiske Efterretninger om Pastoratets forskellige Forhold o. l.

Det er den ovennævnte Professor *Henric Christopher Glahn* (1738—1804), der har Fortjenesten af at have faaet Idéen til at gøre saadanne Optegnelser og af at have ført

¹) Jvfr. Glahn-Samfundet III, 49—157. — Jeg er Kontorchef *Hans Egede Glahn* megen Tak skyldig for velvilligt Udlaan af Klichéen til vedføjede Billede af Riserup Præstegaard. Det er en Gengivelse af et Maleri i Privateje af H. G. Friis.

Riserup Præstegaard.

den ud i Livet. Nogle indledende Bemærkninger fra hans Haand om Værdien af Meddelelser af denne Art, ja i det hele om Lokalhistoriens Betydning for Rigshistorien, vidner om et saa forstandigt judicium, at de fortjener at medtages nedenfor, ligesom man maatte ønske, at adskillige andre af Professor Glahns datidige Embedsbrødre havde delt hans Anskuelse paa dette Punkt.

H. C. Glahn er iøvrigt en i Kirkehistorien vel bekendt Personlighed. Som ganske ung drog han 1763 til Grønland, hvor han i otte Aar virkede som Missionær i Holsteinborg og i denne Tid erhvervede sig meget betydelige Fortjenester ikke blot af det direkte Missionsarbejde, men ogsaa af den kulturelle Kolonisation. Overalt viste han sig som en kraftfuld og fordomsfri Mand, der ofte kunde pege paa Veje, som siden er blevet betraadt. Hertil kom, at han udviklede sig til en betydelig Kender af grønlandsk Sprog og Folkeoverlevering. 1771 blev han forflyttet til Norge som Sognepræst i Ullensvang (Kinservig) i Hardanger, hvor han ogsaa optraadte som Foregangsmand paa flere Omraader, 1779 kom han til Tingsted paa Falster og derfra 1781 til sit sidste Embede i Nørre Vedby. Han har efterladt sig et betydeligt Forfatterskab, fortrinsvis offentliggjort i Det kgl. norske Videnskabernes Selskabs Skrifter¹.

Pennen faldt ham i det hele let i Haanden, og ikke blot i Riserup, men ogsaa i Ullensvang begyndte han at gøre Optegnelser om lokale »Mærkværdigheder«². I nyere Tid er blevet udgivet hans Dagbøger fra Grønlandsopholdet samt en Række Breve, der vidner om en djærv og selvstændig Personlighed³. Til Belysning af denne findes i det hele et

¹) Om Glahn se især Kh. Saml. 4. R. I, 758—64. P. B. Grandjean, Familien Glahns Slægtetog, 1907, S. 17—41. H. Ostermann i Dansk biografisk Leksikon, 2. Udg., VIII, 151—3. Glahn-Samfundet I, 13—35, 60, 91, 109—271, 204 f.; II, 36 f., 105—7.

²) Glahn-Samfundet I, 123.

³) Missionær i Grønland Henric Christopher Glahns Dagbøger for Aarene 1763—64, 1766—67 og 1767—68. Udg. af H. Ostermann (Det grønlandske Selskabs Skrifter IV, 1921). Professor Henric Christopher

temmelig rigt Stof overleveret. Paa dette Sted skal blot anføres de smukke Ord, ved hvilke B. S. Ingemann mindedes ham, idet han skildrede sit sidste Besøg i Riserup Præstegaard, førend han forlod sin Fødested: »den gamle, fortræffelige Præsts ærlige, trofaste Ansigt, med det herlige Udtryk af Kjærlighed og Kraft, blev staaende for hans (o: Drengens) indre Øie, som et af de betydningsfuldeste, han havde seet i sin Barndom»¹.

Langt mindre kendt end Glahn er den anden af Optegnelsernes Forfattere, Konsistorialraad *Ludvig Michael Lund*, (1771—1843), først en meget anset og virksom Adjunkt ved Herlufsholm², derefter mangeaarig Præst i Jylland (Ø. Starup, Brande). Heller ikke han synes at have været nogen ringe Mand, om end der kan træffes afvigende Domme om ham. Fr. Barfod siger saaledes om ham, at han »var langt fra nogen særdeles agtet mand»³, men i denne kortfattede og overfladiske Karakteristik har han sikkert ikke Ret.

I »Kjøbenhavnsposten« findes der ved Lunds Død fra en anset, lokalkendt Personlighed en Mindeartikel, der priser ham i høje Toner, og netop Tilstedeværelsen af adskillige af de Træk, som der her lægges Vægt paa, bekræftes ved nærmere Undersøgelse af de nedenfor aftrykte Optegnelser. Et lokalt Angreb paa hans Minde i Anledning af den omtalte Artikel synes blottet for Saglighed og dikteret af personlig Uvilje⁴. Et tungt vejende Vidnesbyrd om, at man her staar over for en lødige Personlighed, foreligger ogsaa i nogle Udtalelser om ham af Filosofen F. C. Sibbern. Han skrev i Anledning af Lunds Død bl. a., at han i denne

Glahns Familiebreve samt Fabler og Vers, udg. af Alfr. R. Glahn og Torben Glahn, 1930—44.

¹) Bernhard Severin Ingemanns *Levnetsbog*, udg. af J. Galskjøt, 1862, S. 208, jvfr. S. 13, 119, 137, 186.

²) H. B. Melchior, *Historisk Efterretning om den frie adelige Skole Herlufsholm*, 1822, S. 313, 334.

³) Frederik Barfod, *Danmarks Gejstlighed I*, 158—9.

⁴) Jvfr. S. 288-9.

havde mistet en særdeles kær, mangeaarig Ven, og tilføjer: »jeg henregner det til mit Livs Velsignelser, at jeg har kjendt ham og har staaet i en sand trofast Venskabsforbindelse med ham«. Forøvrigt fremsætter Sibbern i denne Forbindelse en anden, ikke uinteressant Bemærkning om Lund: »han har nu udstridt; thi skjønt han har levet Livet med megen Behag, og i mange Henseender har været lykkelig, og har følt sin Lykke, har han dog ogsaa havt mangan Kamp og Strid i Livet og følt sammes¹.

I teologisk Henseende er Lund tidligere blevet kendetegnet som en temmelig udpræget Rationalist, dels paa Grund af hans Modstand mod de vakte Kredse i Brande, dels med Udgangspunkt i den overvejende »moralske« Karakter, hans Katekisationer har haft². Heller ikke denne Bestemmelse af hans Type slaar dog helt til. Uden at ville nægte, at han i sine yngre Aar kan have været noget rationaliserende, bør man dog fremhæve, at han i hvert Tilfælde i sin Præstetid paa Falster maa have nærmet sig positiv Kristendom, som det bl. a. fremgaar af hans tydeligt afvisende Bedømmelse af Stiftsprovst Hans Resen Steenstrups afgjort rationalistiske Standpunkt (jvfr. S. 274 ff.). Rigtigt er det dog, at han ogsaa i sine senere Aar saa med en vis Uvilje paa Vækkelsesrøret i den gudelige Forsamlingsbevægelse, om han end tilføjer, at han vilde foretrække dette for den Ligegyldighed for alt højere Liv, han var omgivet af i sit falsterske Sogn (S. 278-9).

Naar man videre ser, at Lund i sin Præstetid lagde saa stærk Vægt paa Temata af etisk Indhold, saa kan det maaske staa i Forbindelse med, at han, der havde faaet »Evangelisk-kristelig Psalmebog« indført i sit Sogn, maatte opleve af Vækkelsesfolket at faa forekastet, at man efter den nye Psalmebog — d. v. s. efter den heri nedfældede

¹) Breve til og fra F. C. Sibbern, udg. af C. L. N. Mynster, II, 202—3. Jvfr. S. 187 og F. C. Sibbern, Til Minde om Rector Anders Winding Brorson, 1836, S. III.

²) Kh. Saml. 3. R. V, 165—71.

Kristendomsopfattelse — »kunde stjæle, hore, lyve og begaa alle Synder, da den ej straffede Synden«¹. Der kan da for en saa etisk interesseret Mand som Lund have været god Grund til gennem sin Forkyndelse og sit Katekisationsarbejde netop at søge at modbevise denne Opfattelse. Ogsaa paa Falster havde han rig Lejlighed til at kæmpe for en Højnelse af Moralen, og adskillige af hans Betragtninger i den Anledning er ikke uden Værdi i folkepsykologisk Henseende.

Hvad der foreligger fra Lunds Haand, vidner om, at han har været en usædvanlig ivrig og nidkær Gejstlig ikke blot med Hensyn til Organisering af Skolevæsenet, hvoraf han indlagde sig klart dokumenterede Fortjenester², og andre lignende udvortes Forretninger, men ogsaa i Bestrielsen af den rent aandelige Side af Præstegerningen. Den ringe Modtagelighed, han i sit sidste Kald fandt for religiøse og kirkelige Synspunkter, aftvang ham mange Hjertesuk og mange alvorlige Bekymringer. Hans Bedømmelse af den aandelige Tilstand paa Nordfalster er baade skarp og interessant. Næppe uden Grund havde han som gammel jydsk Landsbypræst megen Anledning til at drage Sammenligninger med jydske Forhold, hvad der ikke ubetinget falder ud til Gunst for Falstringerne. I det hele kan han ikke frikendes for en ret stærk Forkærlighed for den jydske Befolkning.

Da Talen her er om en nu saa lidet kendt Personlighed, er det blevet anset for hensigtsmæssigt i Tillægget at samle nogle samtidige Udtalelser om Konsistorialraad L. M. Lund for nærmere at belyse hans Position.

[Fol. 249 v].

FORTALE

Hos os er det en almindelig Klage næsten af alle, som vil skrive i det Historiske Fag, at dem mangle Materialier,

¹) Sst. S. 168—9.

²) Sst. S. 166, 652—4 og nedenfor S. 287-8.

ikke, fordj vore Forfædre have været forsømmelige i at optegne, hvad Mærkværdigt der er indløbet, men fordj det optegnede er, paa en eller anden Maade, forkommet, hvilket læt hændes med Manuskripter, helst, dersom de falde i Ukyndiges Hænder. — Jeg har derfor troet, at det vilde være nyttigt, ikke alleene at det blev paalagt enhver Præst at optegne det Mærkværdige, som indløb i hans Omkreds, men ogsaa dertil at Overlade et Rum i Ministerialbogen. Denne er dog af det Slags Haandskrifter, som maa holdes i Hævd saa længe i det mindste, som man kan formode, at der er nogen, som derfra vil indhente enten en eller anden Oplysning, og indeholdt den nu en eller anden vigtig historisk Effterretning, vilde den af Kaldets Præster endnu agtes høyere. De kunde endog deraf dømme om deres Formænds Smag, deres Duelighed, maaskee endog deres Hierte. Saae man, at denne Indretning vilde være nyttig, kunde man hver 50 Aar indrette en Bog for hvert Herred, hvorj Alt, hvad der i ethvert Kalds Kirkebøger var af Mærkværdigheder indført, skulde af hver Præst afskrives, da saadan Herredsbog kunde indlægges enten i Stiftskisten eller paa et Bibliotek, hvilket om nogle hundrede Aar vilde maaskee ikke blive en aldeles unyttig Samling. Man maatte ikke ganske indskrænke de Mærkværdigheder, som skulde anføres, netop til Kaldets egne. Derved vilde mange Mærkværdigheder udelades; thj Præsten selv ansaae maaskee ikke det for værd at anføre, som Naboepræsten ansaae vigtigt. Det vilde ikke heller skade, at noget var fortaalt af fleere. En lille Omstændighed, glemt eller udeladt af een, men ommeldt af en anden, kan være vigtig for den sagskyndige og tænkende Mand. Vel kunde man ikke vente, at Alt ville være lige betydeligt, man maa endog saa vente meget Sludder; thi der kan gives meget brave Mænd, der dog ikke ere oplagte til at skrive. Men man lægger dog ikke en Hvedeager øde, fordj der kan findes noget Klinte deriblant. Da Mærkværdighederne skulle fornemmeligen angaae Kaldet, saa følger deraf, at det, som kunde være

mærkværdigt for Præsten, og for andre, som det nærmere angik, just ikke ville interessere andre. Imidlertid kan dog en Tildragelse af den Art endog tiene Historikkerne, som skriver et Lands almindelige Historie. Saaledes kan af Fortællingen om Hans Krøll¹ uddrages den sikre Sluttning, at Lægevidenskaben var i Dannemark i Aaret 1797 kommen saa vidt, at hist og her i Provindserne var man forsynet med duelige Læger; at i hvor meget den Danske Bonde end ved Jagt Forordninger er indskrænket, fandtes der dog paa Falster saadanne, som havde Flinter og vidste at omgaaes dermed, og at der i Landet gaves Folk, som gave sig af med at reparere Gevær; at man i den Tid var alvorligen betænkt paa og i fuld Arbeide med at udskifte den største Deel af Kaldet. Lægerne vil af samme Tildragelse see den Meening stadfæstet, at Hiernens Beskadigelse er ikke altid dødelig, saa længe den lille Hierne (cerebellum) ingen Skade haver taget. For enhver er Tildragelsen vigtig, da man seer deraf, at man maa kiende sit Gevær, forinden man skyder det af. — Det værste er, at det man finder paa en Tid værd at anføre, kan siden synes uvigtigt eller i det mindste ikke vigtigt nok i saadan en Samling, men i saa fald er det bedre at skrive for meget, end for lidet, naar det kun er rigtigt og vel undersøgt, førend det nedskrives.

Riiserup d. 9de Januarii 1798.

Henric Christopher Glahn.

¹) Glahn sigter til en længere, her ikke medtaget Beretning (Fol. 250 ff.) fra 1797 om Bonden Hans Krøll paa Gaarden »Bondelykke« i Nørre Alslev Sogn, der var kommet til Skade ved at afskyde sin Flint, idet »Svandsskruen« gik ind i Mandens Pande. Da en Læge, Distriktskirurg Nikolai Gotfred Koch (1750—1811) fra Stubbekøbing, var blevet hentet, fjernede han Skruen, der dog viste sig at have beskadiget den store Hjerne. Glahn stiller i Udsigt, at der vil fremkomme en nærmere Beretning om dette Tilfælde fra den nævnte Læge, »der dog er af de Folk, som meere i Stilhed gavne med sine ualmindelig lykkelige Kuurer end gjør sig til af dem og udbasune dem«. Det er formentlig denne Mand, der er nærmere omtalt i B. S. Ingemanns Levnetsbog, 1862, S. 185 ff.

[Fol. 250] Mærkværdigheder fornemmel. Falster og i Særdeleshed Nørre Vedbye og Nørre Alsløv Meenigheder vedkommende.

[Fol. 253]

1799 Februar: d. 2den.

Consistorial Raad Humble, Sognepræst for Ønsløv og Eskildstrup Sogner¹, blev i Dag begravet. Han var en sand Ismael. Hans Haand var imod alle og Alles imod ham. Han trivedes ved Processer og døde nu, da alle hans Sager vare komne til Ende. Han havde erhvervet sig en Færdighed i Rabulisterie, som var ualmindelig. Han tabte næsten altid, ikke, fordj han altid havde Uræt, men fordj han toeg næsten altid Sagen fra den forkeerte Ende, og — tildeels — fordj mange Hunde ere Harens Død. Venner kunde han ikke have; thi han vilde ikke, uden i yderste Nøds Tilfælde, følge deres Raad, som vilde ham vel, og kastede sig strax over Ende med dem, naar han var udviklet af sin Nød, og de ikke kunde føye ham i Uriimeligheder. Det var altsaa ikke at undre over, at han havde virksomme Effterstræbere; at han mod Slutningen af sit Liv blev suspenderet, og at mange vare misfornøiede over, at han ved Høyeste Ret ikke blev dømt fra sit Embede. Han levede ugifft indtil sin Alderdom, da han indloed sig i Ægteskab og nu effterlader tre smaa Børn. Han døde i stor Armod, elsket af en stor Deel af hans Meenighed og agtet næsten af alle Bønder i Landet, effterdj de fleeste troede, at han var en Pest for Godseyerne og Bøndernes Forsvar; hvilket, effter deres Formeening, havde paadraget ham de Forfølgelser, han var underkastet, hvoraf nogle ikke giøre hans Modstandere Ære.

¹) Sognepræst i Ønsløv og Eskildstrup, Konsistorialraad, Mag. Christian Reitzer Humble (1730—99). Den her gengivne Dom har tidligere — men uden nøjagtig Kildeangivelse og med Udeladelser — været trykt i Immanuel Barfod, Den falsterske Gejstligheds Personalhistorie II, 277—8.

[Fol. 253 v]: Gravskrift¹ over Consistorial Raad Humble.

Her ligger, Vandringsmand! her ligger Liiget af
En Mand, som i sit Liv og liige til sin Grav
Var fuld af Uroe for enhver, men meest for Prouster.

[Fol. 254; i Anledning af, at Glahn havde haft et Anfald af Podagra, bemærker han]

Lad Narren bruge mange og bekostelige Lægemidler — Naturen bør, effter min Formeening, hielpes, hvilket skeer, ved at studere den, ikke, ved at flikke paa den.

[Fol. 256] 1800 d. 9de Januar. Proust Ingemann, en sand Nathanael², fulgte jeg i Dag til Jorden. Han døde den sidste Dag i det forbiegangne Aarhundrede. Han var Præst til Torkildstrup og Lillebrænde.

[Fol. 257 v] 1801 d. 9de Januarii.

Theorie og Praxis stemme ikke altid overeens. Dette haver jeg ogsaa erfaret i Henseende til denne historiske Deel af min Ministerialbog. Jeg gjorde mig store Tanker om Alt det, jeg skulde optegne derj, og at mangfoldigt Mærkværdigt skulde derj blive bevaret fra Forglemmelsen, men det vigtigste seer jeg, at jeg maa gaae forbie, fordj det endnu er for tilig at komme for andres Øyne, og det maa dog denne Bog, saasnart jeg dør; thi at min Biskop ved Visitatserne seer den, er billigt, effterdj hans Kritik kan være nyttig.

¹) En anden satirisk Gravskrift over Humble, som ogsaa findes i Glahns Optegnelser (Fol. 255), er meddelt hos Barfod, anf. Skrift II, 286.

²) Provst, Sognepræst i Torkildstrup og Lillebrænde Søren Ingemann (1735—99), Digteren B. S. Ingemanns Fader. I den S. 251 citerede Udgave af Glahns Dagbøger (S. VIII) anfører Udgiveren H. Ostermann urigtigt det ovenfor gengivne Udtryk, som om det skulde være anvendt af Ingemann om Glahn.

[Fol. 258] 1801 Januar.

Juule Afften var for Sognepræsten i Kippinge¹ en meget uhædlig Afften. Han havde beskyldt Birkedommer Dahlstrøm² for en Kongel. Mandats modtvillige Overtræden i Anledning af en Sag, der var imellem Herr Conference Raad Colbiørnsen³ paa den eene og en hans Fæstebonde Jens Leyre paa den anden Side. For denne Beskyldning blev Anlagt Sag imod Hr. Volchersen. Ved Hiemtinget blev han dømt til at betale nogle Bøder, men ved Landstingsdommen blev han d. 24de Dec. f. A. dømt paa sine tre Mark⁴. Min Overbeviisning om Manden er denne, at han stundom haver en Skrue løs i Hovedet, og at han altsaa meere er ynkværdig end brøstfældig.

April d. 7de.

Skiertorsdag d. 2den April var her en frygtelig og — som nu høres fra Kiøbenhavn — en rædsom, men tillige ærefuld Dag for heele Dannemark og Norge. De Engelske Skibe havde Afftenen tilforn lagt sig i Liinie for at angribe Forsvarsanstalterne ved Kiøbenhavn, og Skiærtorsdag Kl. 10¹/₂ begyndte Slaget imellem de Danske og Engelske og faldt ud effter de Berettninger, vi nu faae, til Ære for vort Fædreneland. Den fuldkomne og tilforladelige Effterrettning vil læses paa andre Steder. Det, jeg her anmærker, er alleene dette: At da jeg reed⁵ imellem Nørre Vedbye Kirke, hvor der havde været først Prædiken, og Nørre Als-løv Kirke, sagde Degnen hvert Øyeblik: Min Gud! hvilken

¹) Sognepræst i Kippinge og Brarup Abraham Volchersen (1732—1801). De her og S. 260 f. meddelte Karakteristiker af Volchersen alle-rede hos Im. Barfod, anf. Skrift II, 107—8.

²) Birkedommer paa Falster Peter Dahlstrøm († 1829).

³) Højesteretsjustitiarius, Konferensraad Jacob Edvard Colbiørnsen (1744—1802).

⁴) Jvfr. S. 260.

⁵) Professor Glahn var alle Dage en stor Elsker af Ridning (P. B. Grandjean, Familien Glahns Slægtebog S. 30—1).

Buldren! Der holdes vist nok et stort Slag nu. Jeg hører just ikke got og hørte alsaa Intet. Ved Nørre Alsløvs Kirkes Nordre Side stoed alt det voxne Mandkiøn af Meenigheden, og een sagde: Gud hielpe vore Vaabenbrødre! Det er en forfærdelig Skyden. Da jeg selv Intet hørte, indloed jeg mig ikke videre i den Sag, troede ogsaa, at det var Indbildning. Men da jeg kom hiem, fortaalte min Daatter mig, at der havde været en Buldren i Kiøkkenet, som en Torden; min Rygter, en gl. Soldat, at det havde skudt forskrækkeligen, og min Naboe, at der vist havde været holdt et Søeslag, og nu fortaalte Alle det samme, undtagen de, som ikke ere ret lydhørende, saa at jeg maatte da troe, hvad saa mange forsikkrede. Alsaa er dette betydelige Slag med Engelsmanden paa Kiøbenhavns Rhed hørt her paa Falster meget lydeligen af enhver, som hører got.

[Fol. 258 v]

Junii d. 30te.

Sognepræsten i Kippinge¹, som der var lagt Sag an imod for nogle af ham mod Birkedommer Dahlstrøm giorte Beskyldninger, haver nu faaet sin Sag paadømt ved Høyeste Ret. Hiemtingsdommen blev stadfæstet, saa at han maa bøde 200^r og som Tabende 5^r. Landstingsdommen er frafaldet².

[Fol. 259]

Sept. d. 4de.

Sognepræsten for Kippinge og Brarup Meenigheder Herr Abraham Volchersen døde i Afften pludselig. Han havde nogle Gange hafft Anfald af Rørelse, som volgte, at han i et halv Aars Tid talede med megen Besværlighed og *undertiden* høyst uforstaaelig. — Der var givet Befaling til en nye Sags Anlæggelse imod ham, lige saa ærerørig,

¹) Jvfr. S. 259.

²) Ved Højesterets Dom af 13. Juni 1801 stadfæstedes Falsterlands Birketings Dom af 28. August 1800, men underkendtes Lollands og Falsters Landstings Dom af 24. December 1800.

som den forrige. Paa Torsdag førstkommende d. 10de dennes skulde han have været stevnet. Dette havde han for et Par Dage siden faaet at viide, og dette var formodentlig Aarsagen til, at han i Afften omtrent Kl. 6 fik en Rørelse, mistede sit Mæle aldeeles og døde Kl. 10½, til Held for sig selv og for sin æreværdige og bekymrede Kone, som derved blev befriet fra daglig Kummer. Man paastaaer, at han i hans yngre Aar foraarsagede som Klokker i Rødbye sin Sognepræst, og at han siden som Præst ved Kristians Pleyehuus foraarsagede ligeledes Major Pflug¹ mange Bekymringer og megen Fortrød. Forholder dette sig saaledes, saa haver han med Topmaal følt Giengieldelsen. Hans Ulykke reyste sig fornemmeligen af overdreven Stoltthed, der forledede ham til at troe, at han forstoed Alleting og var sadt til at reformere det heele Land, hvoraf fulgte, at han foragtede ethvert got Raad og nu tilsidst som den, der effter min Formeening havde Mangel paa Forstand, ikke heller kunde engang agte derpaa. Han haver begieret Kapellan, og der siges, at samme allereede er udnævnt.

[Fol. 259v] 1802 d. 24de Aug.

N. D. Riegels, bekjendt af sine mange Skriffter, havde tilforn boet paa Falster, men boede nu i Sorøe². Den 18de dennes kom han her til Landet for at besøge gamle Bekjendtere og Venner. Den 19de kom han hertil og blev hos os i Riserup til i Forgaars d. 22de, da han reyste til Gundsløv. Kl. 3 om Natten fik han en Rørelse, og Sands og Mæle forgik ham med eet, og i Dag d. 24de Aug. døde han.

¹) Direktør for Frederiks (Christians) Plejehus, kar. Major Christian Carl Pflug (1728—1809). Om Forholdet mellem Pflug og Volchersen jvfr. den førstnævntes meget skarpe Udtalelser i Gemt og Glemte, udg. af Louis Bobé og Carl Dumreicher, III, 117 ff., 121 ff.

²) Om Historikeren N. D. Riegels og hans Tilknnytning til Lolland og Falster se nedenfor S. 262 samt P. Rhode, Samlinger til de danske Øers Laalands og Falsters Historie, 2. Udg. ved J. J. F. Friis, I, 257.

d.¹.....

Kom Kronprindsen her til Landet. Da det just var en Søndag, kunde kun faa Præster være tilstæde i Nyekiøbing, hvor han ankom omtrent Kl. 9. I Mosbye blev han modtaget af Oldingen Magister Bierring² med 27 Skud og Æreport over Ind- og Udkørselen til Byen, det Danske Flag vajede fra Taarnet af Kirken, som Præsten selv er Eyere af. Endeel Damer imodtoeg Kronprindsen med Sang, og Alt var saa høytideligt der og saa hierteligt, som Omstændighederne kunde tillade det. Maaskee Prindsen haver agtet dette meere, end — — — — —³

[Fol. 260]

In obitum
Nicolai Ditlovii Riegels
Philosophi et Historici
Intra et extra Patriam celebris.

Qvid juvat, innumeros scire, atqve evolvere casus
Nostri qvandoqvem nosmet ubiqve latent?
Qvid genus humanum multo perfundere aceto?
Hoc tamen insipiens insipidumqve manet.
Cædebas, iterumqve dabas Tua crura sagittis
O! Riegels, mundum dum renovare studes.
Objurgas, lacrymas, rides; ast omnia frustra:
Volvitur ille senex orbis in orbe suo.
Hinc calamum, prudens, tritum posuisse videris,
Crimina cum mundus ponere nollet iners.
Jam Tibi tuta qvies, post tot civilia bella,
Et pax cum mundo deniqve Te reficit.
Ossibus Illius, morum qvi Censor et ultor
Heic fuit, o! Tellus, sis levis, alma, rogo.

C. H. Biering.

¹) Datoen er ikke tilføjet, og det har ikke ad anden Vej været muligt at faa den oplyst. Besøget maa have ligget mellem 24. Aug. 1802 og 6. Sept. 1803 (næste daterede Indførsel). Baade 1802 og 1803 foretog Kronprinsen lange Rejser i de danske Provinser.

²) Sognepræst i Aastrup, Mag. Christian Henrik Biering (1729—1804).

³) Sætningen ikke skrevet til Ende.

Riegels hørte Falster til, ikke alleene som den, der var født i Lolland, altsaa i samme Stifft som Falster, men ogsaa som den, der havde i nogle Aar været boesiddendes Mand i *Høyret* i *Veyrløse* Sogn. Magister *Bierring* er Præst i Mosbye og altsaa ogsaa hører Landet til, og denne Olding, nu over sine 70 Aar, fortjener vel, at han bliver *her* nævnet meere end een Gang, og at man giver Prøver paa hans Digterkunst i den — høye — Alder¹.

Dette ovenanførte om Riegels findes i Khavnske Lærde Effterrettninger for Aaret 1802 N° 2^a.

[Fol. 260v]

1803

Sept. d. 6te behagede det Gud at bortkalde til et bedre Liv vor gode og brave Biskop Tønne Bloch, miskiendt af de fleeste³, men desto meere agtet og æret af de faa, der

¹) Biering var en ikke uheldig Latindigter. Hans latinske Smaadigte foreligger ikke i en samlet Udgave, men spredt rundt om i, til Dels vanskeligt tilgængelige, periodiske Publikationer. Over Havestuedøren i Moseby Præstegaard (Aastrup Sogn) findes endnu en Tavle med følgende, af Biering forfattede Inskription:

Obsita sorde diu domus hæcce, minante ruina,

Multa tulit noxa temporis ac aeris.

Firmior ast eadem stat nunc faciemque novatam

Obtinuit Summi Numinis auspiciis.

Jamque tui domui, Domine, heu benedicere servi

Incipe, da pacem, sit tibi semper honos.

(Velvilligst meddelt af Sognepræst H. L. Houmand, Moseby). — C. H. Biering hviler paa Aastrup Kirkegaard. Paa hans Gravmæle findes følgende Indskrift: Nefas existima[ns] mortuos condi in templis monumentum hoc sibi et suis instrui curavit Mag. H. Biering P. L. MDCCCIII.

²) Skal være Nr. 28 (S. 348 o: 448).

³) Biskop over Fyens Stift, Dr. theol. Tønne Bloch (1733—1803) stod som Repræsentant for konservative Idéer i en liberalt præget Tidsalder ilde anskrevet i mange Kredse. En retfærdigere Bedømmelse af ham har jeg søgt at give i min Biografi i Dansk biografisk Leksikon, 2. Udg., III, 282—3. — Glahns Veneration for Biskoppen viste sig ogsaa deri, at han opkaldte en af sine Sønner efter ham: Tønne Bloch

kiendte ham ret. Nu er han død og borte. At ville smigre en død Mand var Galskab. Men Sandhed befaler mig at sige for vor tilkommende Biskop og for mine Efftermænd, der faae dette at see, at aldrig sad redeligere Mand paa Bispestolen, aldrig meere arbejdsom, aldrig dueligere, aldrig meere nøyagtig, aldrig nogen, der i en kiernefuld Korthed kunde sige meget, aldrig nogen med et bedre Hierte, der gjorde sig en Glæde af at hæve den nedtrykte, hvortil jeg haver været Vidne meere end engang. Duelighed, Arbejdsomhed, Nøyagtighed, Standhaftighed, saa at han ikke veeg et fodsbreed fra det, han troede at være Ret, Villighed til at lade sig overbeviise om feyltagelser og at rette samme, Lyst til at udbrede Guds Ære, disse vare de Træk, som karakteriserede denne store Mand. — Han havde sine Underligheder, *syntes*, men var ikke stolt; havde noget frastødende i sit Væsen og *syntes* vel myndig imod de ringere Klasser af Geistligheden. — Dette troer jeg er, effter min Overbeviisning, Sandhed. — Jeg glæder mig over at have været saa lykkelig, at jeg har tient under denne brave Mand, ligefra det første af, han blev Stiftets Biskop, men det græmmer mig, at jeg skal overleve ham; thi hvor faae vi hans Mage til Biskop?

[Fol. 261 ff. fortsættes H. C. Glahns Optegnelser af hans anden Eftermand, Konsistorialraad *Ludvig Michael Lund*, Sognepræst i Nørre Vedby-Nørre Alslev 1832—43].

[Fol. 261] Ligesom min Formands værdige Formand Sal. Professor Glahn, hvem Præsterne i Nørre Vedby og Alslev skyldte meget med Hensyn til de mange Træplantninger i Haven, han har foranstaltet saavel af Frugt- som andre Træer, og den gode Udskiftning af Præstegaardens Mark m. m., har i denne Protocol indført Adskilligt, som det kunde interessere Efftermændene at vide, er jeg ogsaa sindet

Glahn, f. 2. Decbr. 1788, d. 1874 som fhv. Generalkrigskommissær (P. B. Grandjean, Familien Glahns Slægtetog S. 88—9).

efterhaanden i den korte Tid, jeg som en gammel Mand kan have at leve i, at indføre et og andet til Gaun for Eftermændene.

[Fol. 261 v Om Riserup Præstegaard]

Jeg modtog Gaarden i en ussel Forfatning. Lofter, Gulve, Vinduer, Dørre, Bjelker og Sparrer, alt er raaddent og forfalden. Min Formands¹ Bestræbelser gik kun ud paa at holde den saaledes ved Lige, at den ej i hans Embedstid skulde falde ned. Den lignede en ægte Pharisæer, som udvortes er kalket, men indvortes fuld af al Raadenhed. Rotter og Muus løbe omkring i alle Værelser. Ordentlige Vinduer vare her kun i 3 Værelser, forresten eenstige smaae Kahyt Vinduer, og det hele lignede en sand Røverborg. Taget var yderst forfalden, og det regner ned i alle Værelserne, saa man end ej i Sengen kan ligge fri for Regndryp².

¹) Sognepræst i Nørre Vedby-Nørre Alslev 1804—31, Provst Christopher Nyrop (1752—1831).

²) Lund ofrede betydeligt paa Istandsættelse af den forfaldne Riserup Præstegaard, og Optegnelserne for de følgende Aar indeholder stærkt detaillerede Beskrivelser af alle de Forbedringer og Reparationer, han havde maattet foretage. 1833 ofrede han saaledes over 700 R. paa Stuehusets Istandgørelse og ytrer i den Anledning: »Vil jeg regne de mangfoldige Kjørsler med, Føden, der blev givet, o. s. v., da ere Bekostningerne langt større, hvilket Enhver, som kjendte denne usle Røn, vist maae tilstaae. Om min Eftermand skjønner paa, hvad jeg har gjort for ham, det maae Tiden lære. Vist er det, Møjen og Uroen og Bekostningerne har jeg haft, og i min Alder kan jeg ikke vente at høste Frugten. Nu kan vi dog ligge tørt og ere fri for Rotter, som spiste med os og logerede i vore Senge forhen« (Fol. 262). 1834 hedder det bl. a. i Anledning af en Istandsættelse af Præstegaardens Havestue, at den »synes nu at være et hyggeligt Opholdsted istedet for det forrige elendige Hul, hvor Rotter og Muus i forrige Vinter vederqvægede sig ved at æde græske og latinske samt andre Bøger« (Fol. 264 v). 1835 giver Lund følgende interessante Oplysning: »Her var, da jeg kom her, ikke en Laas i hele Huset, der kunde lukkes, saa man levede her som i Kong Frodes Dage, men Tænkemaaden var ej den samme, thi der savnedes i Spiiskammer, paa Lofter og alle vegne, hvorfor Sal. Prousten, som

Søndagen den 9de Juni 1833 var een for Falster i Almindelighed som for dette Pastorat i Særdeleshed glædelig Dag, da Hans Majestet Kong Friderich den sjette, hvem Gud bevare for Landet i mange Aar, tilligemed Allersamstes Svigersøn Hans Kongelige Højhed Prinds Friderich Carl Christian besøgte Landet. Hans Majestet med Prindsen og Svite kom til Gaabense Kl. 8½, var i Alslev Skole noget over eet Qvarteer; der bleve Børnene prøvede i tostemmig Sang, i Indenadslæsning, Christendom, deres Skriftprøver saavel paa Tauler, hvad de mindre angik, som de ældres paa Papiir blev af Hans Majestet selv efterseet, og Drengene derefter prøvede i Klattren og Marsceren samt Exerccering med Geværer. Hans Majestet tilkjendegav flere Gange sin Tilfredshed, og takkede Præsten ved Afrejsen for den gode Orden, hvori Skolen var. Hans Majestet rejste derfra til Nykjøbing og bivaanede Gudstjenesten, da Prædiken holdtes af Byens Sognepræst, Consistorialraad Nees¹. Kongen besøgte Hospitalet, den lærde og Borgerskolen i Nykjøbing, rejste ud til Hannenau Skov forat see den ny opførte Skovrider Bolig, og taledede med Enhver, som begjærede Audience.

[Fol. 265v] Lader Gud mig leve en 5 à 6 Aar endnu, haaber jeg, at min Eftermand, naar han ellers forstaaer sig paa Landbrug og er en billig Mand, skal faae Aarsag til at takke mig, og ikke sukke, som jeg maae, over den uforsvarlige Behandling af Aulingen. Det vanskeligste er at faae gode Folk, thi den arbejdende Classe hører til de

kom her med betydelig Formue og levede tarvelig, dog i dette gode Kald med langt større Indtægter og mindre Udgifter end nu, døde fattig* (Fol. 265). I Anledning af Omtale af Præstegaardens Avling hedder det 1837: »Min Formand, iøvrigt en from Mand, har ikke her i nogen Henseende beredet sin Eftermand et behageligt Ophold. Jeg haaber til Gud, at min Eftermand, dersom han ellers er skjønsom, ikke skal faae Aarsag til at sukke over min Indolenz* (Fol. 267v).

¹) Sognepræst i Nykøbing F. og Systofte, siden i Strøby og Varpelev, Konsistorialraad Christian Neess (1774—1861).

Sletteste i Dannemark, og de, som komme fra Jylland hertil, kunde ikke gjøre sig nogen Forestilling om deres Ladhed, Trodsighed, ødsle Levemaade og hele forvorpne Adfærd.

[Fol. 266]

Til Jubelfesten for Reformationens Indførelse i Danmark [1836] dens Højtideligholdelse i disse Menigheder blev følgende Foranstaltninger føjede: 45 Skolebørn bleve øvede i at synge Lovsangen og de øvrige Psalmer, og Musicus Holmstrup anførte Musiken, som bestod af Bas, 3 Violiner og Valdhorn. Der musiceredes ved Indtrædelsen i Kirken og ved Menighedens Bortgang. Til det Kongelig Rentekammer blev indstillet at skjenke af Godscassen 25 Psalmebøger, 20 Ny Testamenter og 4 Bibler til Indsiddere¹. Om denne Bøn opfyldes, veed jeg ej, men skeer det, skal det her vorde anført. Ligeledes blev med Amts Skoledirectionens Tilladelse anvent det fornødne af Skolecassen til derfor at købe saamange Exempl. af Collecter og Kirkebønner, som behøvedes, forat Menigheden kunde læse med. Ligeledes er bevilget, at samtlige Fattige maae faae et godt Maaltid Mad den 1ste Festdag paa Fattiggassens Regning. — Texterne, over hvilke blev prædiket, var paa 1ste Helligdag d. 30te Oct. Ephesernes 4 Capitel 11-15 Vers, og 2^{den} Festdag d. 1ste Nov. prædikes over Joh. Evangelium 18 Capitel 36. 37 Vers.

Uagtet jeg baade med Aarets Confirmandere og med Nogle af Menigheden har talet om Betydningen af den forestaaende Reformationsfest, ogsaa uddeelt den af Regierin-

¹) Fol. 266 v hedder det: »Rentekammeret har bevilget min Ansøgning om de forhen anførte Psalmebøger, Bibler og Ny Testamenter. Communitetet har skjenket 15 Exemplarer af det ved Pastor Luplau udgivne Skrift om Reformationen [L. F. Luplau, Historie om Reformationens Indførelse i Danmark. Udgivet af Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug. 1836]. Jeg har ogsaa ladet uddele nogle Exemplarer af den fra Cancelliet tilsendte Beretning om Reformationen i Danmark».

gen mig tilstillede Beretning om denne Begivenhed¹, har jeg dog med Smerte maattet bemærke, at den Sag har ingen eller meget liden Interesse for de Fleste. Et Ædegilde eller anden sandelig Fornøjelse har langt større Værd for Pluraliteten end Aandens Anliggender. Det er et saare nedslaaende Arbejde at være Præst her, hvor Folket vel er godmodigt, men vellystigt, Bugens Trælle og blottet for al aandelig Sands og uden ægte Guds frygt. De fleste Familier uden for Bondestanden give intet godt Exempel. Sjelden komme de selv eller deres Børn og Tyende til Kirken, i Husene staaer det sig ikke altid, som det burde. Ægteskabelig Troskab, god Børneopdragelse, Tarvelighed og Guds frygt ere ikke allevegne de herskende Dyder. Der prædikes ofte især i Vedby Kirke for en 30 til 40 Mennesker, og Catechisation kan sjældent holdes, fordi de Unge ej gaae til Kirke. Mange Hosbonder forsikre mig, at deres Tjenestefolk om Søndag Morgen gaae fra dem overladende til dem selv at røgte Creaturene, medens de sværme fra et til andet Sted og ende Dagen med Sviir og Spil. Jeg har vel paataalt disse Uordener, ogsaa faaet ej uden Møje en Mand straffet for ulovlig Krohold, men at faae Nogle straffede, som midt under Gudstjenesten spillede, drak og sloges, var ej at opnaae. Helligdagsbrøde tænkte Øvrigheden ej paa at lade dem betale, og en Landsoverrettsdom frikjendte dem for saavel Brøde som Mulet og Sagens Omkostninger, uagtet Sagen var lovlig beviist. Om Politiets Iver kunde siges meget, naar her var Sind. Saadanne Sager give Intet i Pungen. Men af den her herskende Sædvanes Fordærvelse følger ogsaa meget Ondt. Fylderier, Ødselhed, Ladhed, Armod er her meget almindeligt. Uagtet Kongen er yderst lemfældig med Hensyn til Afgifterne imod paa andre Godser, ere dog de fleste Gaardmænd fattige og staae til Restance med Skatter og Tiender.

¹) »Kort Beretning om den danske Kirkes Reformation. For menige Christne ved Jubelfesten 1836«. Forfattet af J. P. Mynster, genoptrykt i dennes Blandede Skrifter V, 181—237.

[Fol. 266 v] Jubelfesten den 30te og 31te Oct. samt 1ste November blev her helligholdt saaledes: Aftenen før Festens Begyndelse ringedes een Time med Kirkeklokkerne. Dagen efter eller den første Dag begyndte Gudstjenesten med en Ouverture af Bas, 3 Violiner og Valdhorn. Efterat de befalede Collecter og Texter vare læste for Alteret og 3 Psalmer sjungne, blev over den befalede Text prædiket over det Thema: den christelige Menigheds Bøn, at Gud vilde vække Folket, Lærerne og de saakaldte Store til, at Christendom maatte kjendes, agtes, følges. En stor Mængde vare forsamlede. De uden for Bondestanden, som vare tilstede, vare misfornøjede med Prædiken, fordi det blev dem sagt, at de ved deres Ringeagt for Religion, Ligegyldighed mod den offentlige Gudsdyrkelse, Ægteskabsbrud og slette Sæder bidrage til at forarge Folket. Efter Prædiken blev Psalmen: O store Gud, vi love dig, afsjungen af 45 Skolebørn og under Musik, ligesom ogsaa alle Psalmer bleve accompagnerede af Musikken. Ligesaa forholdtes i Annexet. 3^{die} Festdag blev prædiket over: hvorledes vi værdligen skulde takke Gud, at Sandhedens Rige ogsaa var kommen til os. Anden Festdag vare Børnene af øverste Classe tilstede i Skolerne, hvor den udkomne Beretning om Reformationen blev af Skolelærerne forelæst. Ikke Een af Meenighedens ældre Medlemmer mødte, uagtet de vare indbudne. De forhen ommeldte Bibler og Ny Testamenter samt Psalmebøger skjenkede af Rentekammeret bleve uddeelte.

[Fol. 270 v] For de Mænd, som have været Præster i Jylland, er det meget paafaldende at erfare, hvor hurtig Ungdommen her glemmer, hvad den af Christendom har lært. Confirmandere, som da de bleve confimerede, vare ret ferme og forstode dog nogenledes godt, hvad de havde lært, finder jeg med Harme eet Aar eller to efter at være meget tilbage i Kundskab. Men Aarsagen er nok, at fra den Tid, de ere confimerede, tage de aldrig Bogen i Haand,

tænke aldrig paa Christendommen, gaae aldrig eller høist sielden i Kirke, møde aldrig ved Catechisationer. Jeg har, forat dog faae Lejlighed til undertiden at catechisere, maatte[t] forandre den Skik, som her var, at Skriftemaal holdtes om Søndag Morgen, til at holde det om Løverdagen, og saaledes faae Lejlighed til at catechisere. Der hersker hos Ungdommen her en fast utrolig Ligegyldighed for Alt til Aanden hørende, og dette har uden Tvivl sin Grund i, hvad man seer og anføres til i Husene. At *slippe* — et Yndlings Ord for dem i den Anledning — til Confirmation, for siden des friere at kunne strippe og jage efter Alskens Forlystelser, derpaa gaaer deres Higen ud. Man iler derfor at faae dem confirmerede, mens Børnene ere 14ten Aar og gjerne før, naar man blot kunde naae det, og saa giver man Bog og Kirke og Christendom en god Dag. Sørgerligt! Undtagelser gives, det forstaaer sig, men mange ere det ikke.

[Fol. 267v] Vinteren 1837—1838 var temmelig streng. Man kjørte og gik over med svære Læs baade ved Gaa-bense og Guldborg og megen Snee faldt. Langvarig var Vinteren ogsaa, og man havde enkelte Gange 15 Graders Kulde. Dog var Vinteren strengere i Jylland, hvor man havde ved Aalborg Kanten 17 Graders Kulde. Da fattige Familier her lede stor Nød, blev Ansøgning gjort til Rentekammeret om Hjelp. Man erholdte 6 Læs Ildebrand og 50rd i Penge. Men da dette lidet forslog, gjorde Sognene efter Indbydelse af Sognepræsten et frivilligt Tilskud af 28 Tdr. Rug og Byg samt 11^r i Penge, for disse blev kjøbt Ildebrendsel, og Kornet uddeltes til Huusarme med Undtagelse af de Fattige, som Commissionen sørger for. Alslev Sogn gav meget mere end Vedby, som da altid er Tilfældet, og de Rige vare de karrigste, som ogsaa er i sin Orden. 93 Familier bleve understøttede, og det er mærkeligt, at af alle disse var der kun een eneste, som takkede Commis-

sionen for dens Bestræbelse, og det var en Jyde. Derimod vare der 2 Familier, som en 3 à 4 Uger efter Uddelingen kom igjen og forlangte mere. Men saa er man her, jo mere man faaer, desmere forlanger man. Som et karakteristisk Træk om den Aand, som hersker blandt denne Classe af Mennesker, vil jeg anføre følgende: Da Gaabense Fergeforpagter Hr. Arnkiel¹ i Efteraaret vilde have et Slags udmerkede Cartofler optagne, fik han nogle fattige Koner samlede, som for 1 $\frac{1}{2}$ Dagleje og Kosten skulde forrette dette Arbejde. Efter et Par Dages Opsamling bleve de kjede deraf og bleve borte. Da det var ham vigtigt at faae dem optaget, maatte han love dem Kaffe om Dagen. De bekvemmede dem da til at komme, men et Par Dage efter gjorde de desuden Fordring paa Punsch om Aftenen, da de ellers ikke vilde komme. I Spidsen for dem, som gjorde denne ublu Fordring, stod Jens Terskers Kone, som i min Formands Tid fik Almisse. Saaledes er Racen her. I Fylderie bortødsles Fortjenesten, og man sulter selv og lader de arme Børn sulte, naar trange Tider komme. Det forstaaer sig, hæderlige Undtagelser gives. Meget vilde det gaune, dersom Bønderne bleve Selvejere paa ikke altfor trykkende Vilkaar, thi vel vilde de faae større Udgifter, men Arbejdslysten, Flid, Vinskibelihood forenet med Sparelyst vilde vækkes efterhaanden, og Tænkemaaden forædles. Man blev nød til selv at arbejde med og holde Tyende og Børn til Arbejdsomhed og Orden, Dyder, som nu saunes i Opdragelsen. Børnene vænnes fra Barndommen af til dette Fylderi, denne fordærvelige Lediggang, denne Uorden med Alt, og som man vænnes [til] og seer det hjemme, bliver man siden. Dersom min Eftermand kommer hertil fra Jylland eller kjender noget til Jyderne, vil han snart erfare, at Flid og Stræbsomhed og Nøjsomhed forenet med Guds frygt fremmer et Folks Vel, og derfor har Jyderne endog med større Byrder Noget, medens Bøn-

¹) Færgeforpagter Hans Michael Arnkiel († 1858).

derne paa Hvededahls Gods¹ ved den mildeste Behandling og med lave Udgifter eje Intet. Folket er i Grunden godmodigt og langt fra ikke trettekjert eller trodsigt, men indolent i høj Grad. Det forstaaer sig, at der gives Undertagelser.

[Fol. 273] D. 8de Sept. [1838] døde pludselig uden foregaaende Sygdom, som han stod og talede paa Loen med sin Karl, min Naboe Pastor Wraae i Kippinge². Der ere 7 Børn, hvoraf kun Een er forsørget, saavidt nemlig man kan kalde en Capellan pro Persona for forsørget. Gjelden er mellem 4 à 5000 ^{rdl.}. Den Afdøde var en from Mand, men uden Kraft til at styre sit Huus. Nedbøjet af huuslig Bekymring og maaskee af andre Aarsager er Skolevæsenet i en højst maadelig Forfatning, hvilket jeg, som har maattet confirmere de af ham til Confirmation antagne Unge, og ved den halvaarige Skole Examen i Kippinge Skole har haft Lejlighed til at erfare. En Eftermand vil der faae meget at tage fat paa saavel med Hensyn til Embedet som Præstegaarden, der er meget forfalden.

[Fol. 275v] En ret afskyelig Gjerning har i denne Tid [o: 1839] tildraget sig i Vaalse Sogn. En riig Gaardmands Søn skulde giftes med en riig Gaardmands Datter der. Imidlertid blev opslaaet paa Kirkemuren og andre Steder et Skæmskrift over ham, hvori han beskyldtes for crimen bestialitatis med en Hoppe. Forbittret over dette Skæmskrift indgav Karlen Klage til Birkedommeren³. Denne kom i et andet Ærinde derud og yttrede for den brave og

¹) Hvededal Hovedgaard, oprettet 1766, i Gunslev Sogn, solgt 1794 til Kronen til Udstykning.

²) Sognepræst i Kippinge og Brarup Jens Eriksen Wraae (1780—1838).

³) Birkedommer paa Falster, Justitsraad, siden Etatsraad, Erik Peter Pontoppidan (1785—1862).

dygtige Pastor Rosen¹, at der ikke vilde komme Noget ud af den Klage. Men Pastor Rosen meente det modsatte og skal have sagt Birkedommeren, hvorledes man burde gaae frem. Nu blev Undersøgelse anstillet, og de Mistænkte stevnedes til Forhør. Imod alles Forventning tilstode de strax, at de havde skrevet Skamskriftet og tilbød at bevise Sandheden deraf. De skaffede de edelige Vidnesbyrd af Folk, som havde seet Udaaden begaaet. Karlen tilstod da endelig Brøden, arresteredes, men da Arrestforvareren havde ladet ham beholde Strømpebaand og Seler, hængte han sig samme Aften. Talis fuit ei eventus vitæ. Maatte nu ej denne skjændige Gjerning og Bekjendtgjørelse af den vække hos vore unge vellystige Karle Lyst til samme Last! Karlen skal, saa fortælles der, have forhen banket sin egen Fader. Moderen skal være en Jesabel mod Manden, og notorisk er det, at samme Dag, som hun hørte, at Sønnen havde hængt sig, kunde hun gaae ud og binde Korn op og larme med Folkene. D. 5te Sept. 1839.

[Fol. 285] Merkeligt er det, at Justitsraad Granjean², Ejer af Godset Vennerslund, havde i Aar [1840] indhøstet længe før de Fleste, og det uagtet han i Foraaret forenede sig med Bønderne om at ophæve Hoveriet. Imidlertid er dette ej saa uforklarligt, thi Hoveri Arbejde gjøres med Trevenhed og Ulyst og saa skjødesløs muligt. Justitsraaden har sagt mig, at han har langt mere Rolighed nu, ej de Fortredeligheder som forhen, og det lader sig let beregne, at han har større Fordeel ved at modtage Penge for Hoveriet end at faaæ det udført in natura. Maatte dog Hoveriet, som forderver Sædeligheden, efterhaanden werde af-

¹) Sognepræst i Vaalse, siden i Kettinge og Bregninge, Frederik Carl Rosen (1787—1847).

²) Justitsraad Carl Vincens Grandjean (1771—1844), Erektor af Stamhuset Vennerslund (jvfr. H. F. Grandjean, Stamtavle over Familien Grandjean, 3. Udg. ved Albert Fabritius, S. 14).

skaffet. Vor virksomme Stiftamtmand¹, som Falster skylder meget, arbejder ufortrøden til dette ædle Maal. Men ønskeligt var det ogsaa, at Bønderne maatte vorde mere driftige og sparsommelige, og Ungdommen mere sædelig; Kroer, Kipper og den fordervelige Spillesyge og Nattesviir blandt dem afskaffet. Dertil burde Politiet ogsaa virke, men — det kaster ikke Penge af sig!

Dette Aar [1840] har jeg haft store Prøver paa Guds Godhed. Min ældste Søn² er forfløttet fra Hammer og Horsens ved Aalborg, hvor han i 9 Aar var Præst, til det gode Udby og Ørslev ved Vordingborg, saa nær at jeg kan fra min Kirke see hans. Min Svigersøn Valeur³ forfløttedes fra S. Felding til Stauning i Ribe Stift, og om det ellers kan kaldes Lykke: Kongen udnævnte mig til Consistorialraad. Alt dette skeete i ringere end 3 Maaneder, uden at jeg i ringeste Maade har bevirket det. Min yngste Søn⁴ blev indsat som min Capellan d. 22de her.

[Fol. 285v] 1841. Den 27de Jan. 1841 døde Stiftsprousten i Laalands-Falsters Stift og Proust paa Falster Hans Resen Steenstrup⁵, Ridder af Dannebrog og Dannebrogss-

¹) Kammerherre, siden Gehejmekonferensraad, Matthias Reinhold v. Jessen (1780—1853), Stiftamtmand over Lolland-Falsters Stift 1814—50.

²) Johan Christian Resen Lund (1803—74). Jvfr. Kh. Saml. 3. R. V, 171.

³) Johannes Meller Valeur (1798—1875), siden Sognepræst i Vitten, Haldum og Hadsten.

⁴) Johannes Velleius Lund (1815—45), siden personel Kapellan i Aastrup.

⁵) Sognepræst i Karleby, Nørre Ørslev og Horreby, Stiftsprovst Hans Resen Steenstrup (1770—1841). En udførlig Karakteristik af denne Mand findes i Genealogisk og biographisk Archiv, 1840—49, S. 333—8. Denne hviler aabenbart for en Del paa en haandskreven Selvbibliografi, som endnu findes i Familiens Eje (for nærværende hos Ingeniør Poul Resen Steenstrup). Da Lunds Bemærkninger er ikke saa lidt afvigende, er de af særlig Interesse. Steenstrup havde 1831 sammen

mand, 70 Aar gammel, som jeg i mere end 50 Aar har kjendt og det saameget nøjere, som han var min Svoger. Denne Mand besad et lyst Hoved, ualmindelige Gaver til klart at fremstille en Sag, var en udmerket Dialectiker. Hans Character var blid og kjerlig, og han var Intet mindre end herskesyg. Derimod kan det ikke negtes, at han var bedre skikket til Proust end til Præst. Rationalist var han ganske. Christendommens seregne Lærdomme troede han neppe¹, derfor havde han neppe Interesse for sit præstelige Kald. Confirmandernes Underviisning, som efter min Formening hører til en Præstes allervigtigste Arbejder, behandlede han temmelig ligegyldig. En vel udarbejdet Prædiken kunde han forfatte, men hans Declamation var aldeles vrang og endog modbydelig. Jeg har aldrig hørt ham catechisere, men han skal have haft gode Gaver dertil, som ogsaa var at vente af et saa lyst Hoved. Uagtet han var Proust her paa Øen i en meget lang Række af Aar, visiterede han dog hverken Kirker eller Skoler, og hans Syn over Præstegaarde vare saa lemfældige, at det svier til mig og mange af de senest her ansatte Præster. Kippinge, Vaalse, Sundby, Riserup, Moseby, Veggerløse og muligen flere Præstegaarde have baaret og bære tildeels endnu Vidnesbyrd om disse jammerlige Synsforretninger. Prousten vilde saa nødig være den strenge Mand, men den Barmhjertighed maae Successorerne lide under. At Præsten skulde mægle imellem uenige Ægtefolk var ham meget imod, som han overalt havde meget laxe Begreber om en Præstes hele Embede. De sidste 6 Maaneder af hans Liv vare meget tunge for de af hans Børn, som vare omkring ham. En Haar[d]hed, myndig Tiltale og Utaalmodighed, som ellers var fremmed for hans Character, da han altid

med Lund søgt Nørre Vedby og var af Kancelliet blevet indstillet som Nr. 1, da han var dette bekendt som en ved Duelighed, Retsindighed og mangeaarig Erfaring lige udmærket Mand (Indlæg til 1. Dept.s Registrant 1832, Nr. 4).

¹) Rettet fra: aldeles ikke.

havde været en god og mild Fader, gjorde Børnene hans Opvartning og Pleje meget byrdefuld. Mangel paa christelig Tro gjorde nok ogsaa Døden meget smertelig for ham. Han staaer nu for sin Dommer, som nøjere end vi svage Dødelige kan bedømme Mennesker, og det tør vi tro, at de gode Egenskaber hos ham langt havde Overvægten over de mindre gode.

Vor i Sandhed højærværdige Biskop satte ham i Avisen¹ følgende Minde:

H. S. E.
 Johannes Resenius Steenstrup
 Coetibus Karleby, Horreby et N. Ørslev
 Sacrorum minister,
 Falstriæ præpositus
 Et
 Dioeceseos Lollandiæ et Falstriæ præsul,
 Aurea et argentea cruce ord. Dannebrog. ornatus.
 Vir
 Eximiis animi ingeniiqve dotibus instructus,
 In studiis et humanitatis et teologiæ bene versatus,
 Omnia, qvæ ad munia ipsi commissa pertinebant,
 Probe callens,
 Eaqve, dum suppetebat valetudo,
 Impigre et intelligenter curans,
 De existimatione sua, utpote qvam meruerit,
 Tuenda laborans,
 Favorem omnium, qvibuscum muneris autoritate
 Junctus erat,
 Plane singularem
 Non injusta concessione, sed officiosa humanitate
 Consecutus,
 Amicitiaë ineundæ natus,
 Inqve ea tuenda fidus et constans.
 Talem multorum annorum usu expertus,
 Manibus amici percari
 Moestus posuit
 R. Möller
 Lollandiæ et Falstriæ
 Episcopus.

¹⁾ Lollands-Falsters Stifts-Tidende 1841 Nr. 17, S. 67. Nogle ubetydelige Afvigelser i Lunds Gengivelse.

[Fol. 286v] I April 1841 holdt vor alderstegne, i Sandhed højærværdige Biskop Dr. Theol. Rasmus Møller sit Jubilæum som 50 Aars Embedsmand. Efterat hans Søn Stiftsproust og Præst i Radsted¹ havde intimeret i Mariboe Domkirke, prædikede Jubeloldingen selv. At en 78^{ve} Aars gl. Mand ikke kan prædike med det Liv, den Kraft, som den Yngere, er begribeligt, men hjerteligt var hans Foredrag, efter hvad Alle Tilstedeværende have sagt mig, thi selv var jeg der ikke. Med Undtagelse af en 4 à 5 Præster her paa Falster vare samtlige Præster i Stiftet nærværende, desuden de Fleste Embedsmænd i den civile Classe. Kongen gav Oldingen Rang med Conferentsraader, hvorved Biskoppen da faaer en fornyet Rangskat paa 30rd. og hans Heste en Prydelse af Blinkere i Panden. Udmerkelse, som den af Hjertet ydmyge Mand vist bekymrer sig meget lidet om². Negtes kan det ikke, at denne værdige Mand, der er bleven gammel og graae i Pligternes redelige Opfyldelse, nu burde resignere, thi hans Visitazer kan man, uden i fjerneste Maade at ville krænke denne ædle Mand, gjerne kalde unyttige. Han er tunghør, kan vanskelig gjøre sig forstaaelig for Ungdommen. Den Dom, han fælder over dens Kundskab, er derfor neppe ganske rigtig.

[Fol. 287] Merkeligt er det, at paa den sydlige Deel af Sjælland, hvor der ellers herskede megen Ligegyldighed for den offentlige Gudsdyrkelse og Alt, hvad der hører til Gudfrygtighed, udbreder sig nu en Tilbøjlighed blandt Almuen til at holde i Husene gudelige Forsamlinger, i hvilke

¹) Sognepræst i Radsted, siden i Toreby, Stiftsprovst, Dr. phil. Hans Ulrik Møller (1796—1862). — Om Rasmus Møllers Jubilæum se [P. Ross], Skildringer af Biskop, Dr. theol. Rasmus Møllers private Liv, 1871, S. 95—6. Emil Aarestrup, Samlede Digte, 1899, S. 295 f.

²) I anførte Skrift af P. Ross S. 96 hedder det herom: »At han ved samme Leilighed tildeeltes Rang med Sjællands Biskop . . ., var ham en saare ligegyldig Sag; det trættede ham, saa han skar Ansigt ved det, at høre fremhævet med Vægt, hvad der for ham næppe var et Smil værd«.

man synger Psalmer af Kingos, Brorsons og pietistiske Psalmebøger, Vævere og Skomagere prædike og holde lange Taler om den lede Satan, om Menneskenes dybe Fordærvelse, om Forsoningen, hvorom de have de crasseste Begreber. Som let begribeligt, ere de lastefuldeste Mennesker de meest ivrige i disse Forsamlinger, da de ved den Lære kan lettest afsone deres Synder, ogsaa skal disse Aftensamlinger af mange Mennesker foranledige Lider[lig]hed og Usædelighed blandt Ungdommen. Den offentlige Gudsdyrkelse, naar den ej forestaaes af Præster, der ere Secten hengivne, foragtes eller i det mindste ringeagtes. En aandelig Stolthed fremmes under Maske af Ydmyghed og Foragt for de saakaldte Verdens Børn, hvormed man benævner Alle dem, som ej høre til Partiet, medens man kalder sig selv Frelserens Folk og Opvakte. Nogle Præster gaae frem med Anklage over disse Mennesker, foranledige Multer, Fængsel og andre Straffe, hvorved Erfaring andetsteds viser, at aldeles Intet udrettes til at standse dette Uvæsen. Naar Præsterne lagde Vind paa et ret indtrængende Foredrag, selv ere besjelede af christelig Aand og Tro, naar de flittigen catechiserede over Jesu egen Lære, ej satte sig i aabenbar Opposition mod Partiet, men gaae frem med Skaansel og Mildhed, vil den aandelige Epidemie vel udrase, men neppe gribe ret vidt om sig, og selv af disse Uordener fremkomme noget godt. Saaledes som Tænkemaaden er her i Pastoratet og vel flere Steder paa Falster for Øieblikket, vil denne Syge vel neppe udbrede sig saasnart, skjøndt Vejen fra Vantro og Indifferentisme til Overtro og Sværmeri ligger hinanden nærmere, end det synes ved første Øiekast. Det er muligt, at jeg fejler, men jeg vilde foretrække af 2 onde Ting en Menighed, hvor Gudsdyrkelsen havde taget en saa forkastelig Vending med private Forsamlinger og de dermed forbundne Uordener fremfor den LigeGYldighed for alt det Aandelige, som her er almindelig. Hine saakaldte Opvakte have dog Sands for et aandeligt Liv, hvor forkeert en Retning deres Anskuelse end har

taget. Hos disse derimod har et dyrisk Liv fortrængt al Sands for det guddommelige. Det er skrækkeligt at være Præst her og see Kirkerne staae tomme, Guds Ord ikke læses i Husene, Bøn og Sang der at være aldeles fremmed. Med Profeten har jeg mange Gange i mit stille Sind bedet til Gud, »Herre, tag min Sjel bort fra Jorden!«¹ Jeg er mig bevidst at anvende den yderste Flid paa Confirmandernes Underviisning og at stræbe at vække hos dem Sands for Guds frygt. Det lykkes vel ogsaa hos Enkelte, men et halvt eller heelt Aar efter ere de fromme Forsetter, de gudelige Beslutninger aldeles borte. Exemples Magt, hvad der sees i Husene og af Forældrene, virke mægtigen paa den Unges Hjerte. Giv dog Gud, at det maae lykkes bedre for mine Eftermænd end for mig at fremme Guds Riges Udbredelse i disse Menigheder! Naar jeg i eensomme Timer spørger mig selv: hvad jeg har udrettet til at vække og befæste et christeligt Sind i de 10 Aar, jeg nu er her, kan jeg let blive ferdig med Svaret, thi det er: Slet Intet. Dog Han, som forjettede: at hans Ord ikke skulde forgaae², vil vist ogsaa seent eller tidlig gjøre en Forandring heri til det Bedre.

[Fol. 288] Præsten Chr. Erhard Hansen i Ønslev³ har i Aar [1842] haft en meget ubehagelig Affaire med vor Birke-dommer Justitsraad Pontoppidan⁴. Sagen er denne: En Snedker og en Hjulmager, begge Naboer paa Ønslev By-mark, havde længe haft Strid om en Vej, som den Sidste vilde forbyde den Første at befare. I Aar 1840 overfaldt Hjulmageren Snedkeren en Aften, da denne havde kjørt eller gaaet over Vejen og behandlede ham frygteligt og lod ham derpaa ligge. Hændelsesviis blev han funden af

¹) Jonas 4, 3 (ikke ordret Citat); jvfr. 1. Reg. 19, 4.

²) Matth. 24, 35.

³) Sognepræst i Ønslev-Eskildstrup Christian Erhard Hansen (1777—1853).

⁴) Jvfr. S. 272.

en Gaaende og bragt hjem. Lægen erklærede hans Liv i Fare. Da Sagen blev indklaget, fandt Birkedommeren, som havde ladet Hjulmageren arrestere, ingen Anledning til at beholde ham i Arrest, men løslod ham indtil Sagens Ud-drag. Derover blev i Stiftsavisen anket i et meget bittert Inserat, som gik ud paa, at den offentlige Sikkerhed stod i Fare, naar slig Voldsmand kunde gaae fri. Senere ind-rykkede Pastor Hansen under sit Naun flere Inserater, som man ej kan negte vare saa graverende for Birkedommeren som muligt, naar man dog skulde undgaae juridisk Tiltale. Hjulmageren blev dømt til 5 Gange 6 Dages Fængsel paa Vand og Brød og nogle Erstatnings Omkostninger. Snedkeren rejste da til Kjøbenhaun forat klage til Kongen. I Landsoverretten blev Sagen hjemviist, fordi den var be-handlet ej som Justits men Politisag, og der blev beskikket Actor og Defensor. Nu blev atter indført et eller maaske flere Inserater i Avisen og især doleret over, at Birke-dommeren skulde behandle Sagen. Imidlertid gik Sagen sin Gang, og i Dommen, der blev den samme som ved Politiretten, recenserede Birkedommeren Pastor Hansens Embeds Attester som upaalidelige, i det han for et Aar siden havde characteriseret Hjulmageren som een af de bedste Sognemænd og nu bedømte ham heel anderledes. Pastor Hansen forbittret over denne Beskjæmmelse søgte at forsvare sig i Avisen. Birkedommeren taug. Sagen indstevnedes til Overretten, hvor Præsten lod ved Actor gjøre Paastand, at Birkedommerens brugte Udtryk om hans Attest skulde mortificeres, eller hans Ret til at sagsøge ham reserveres. Overretten fandt i Dommen, der stad-fæstede Birkedommerens, ingen Anledning til at mortifi-cere de om Attesten brugte Udtryk eller at reservere Præsten Ret til at sagsøge ham, som den ansaae ufor-nøden. Nu indrykkede Birkedommeren Dommen i Avisen og i et velskreven men yderst krænkende Inserat vistes Hansen, hvor ubesindig og daarlig han var gaaet frem, kaldtes hans Skrivemaade »Sottiser«, »Skryderi«, og gaves

ham nogle Raad, som det vist maae have været Præsten meget krænkende at modtage¹. At Pastor Hansen har fejlet, kan neppe omtvivles, men at hans Bevæggrunde have været ædle og rene, bør man antage, saalænge det Modsatte ej kan bevises. Vist er det, at hverken Hjulmageren eller Snedkeren ere synderlig agtede, den Sidste arbejdede for nogle Aar siden paa vore Skoler, og vi vare her meget misfornøjede med hans hele Adfærd. Tiden vil nu vise, om Hansen vil svare eller gjøre videre ved Sagen². Negte kan man ej, at han i Birkedommerens Inserat staaer beskæmmet, og den hele Sag maae krænke ham. D. 14de Juni 1842.

[Fol. 288v] 1842. Da en deel Forældre strax efter min Tiltrædelse af Embedet her bad mig, at jeg vilde holde Confirmation om Michaelis, fordi Vejene vare næsten ufremkommelige om Vinteren og de yderste Byer som Ourehoved, Raunsøe og Vedby m. fl. havde saa lang Vej for deres Børn at gaae, lovede jeg at burde føje dem deri, da det for Børnenes Helbred er saa skadeligt, naar de skulde sidde her med vaade Fødder en 3 à 4 Timer, og desuden den stadige Gang 2 Gange ugentlig til Præsten afbrødes ved ondt Vejr

¹) Lollands-Falsters Stiftstidende 1842 9. Juni (Nr. 68). Birkedommer Pontoppidan tilraader bl. a. her Pastor Hansen »for Fremtiden at afholde sig fra at begynde utidige, for Alderdommen mindst passende, Avisfeider« og opfordrer til Slut Præsten til at anlægge Sag mod sig, »for at ikke hans meget Skriverski skal af Publicum blive anseet for et tomt, for hans Stand og Alder upassende, Skryderi«. Pastor Hansens Indlæg i denne Sag findes sst. 1841 Nr. 58, 59 og 60, anonyme Indlæg 1841 Nr. 39, 43.

²) Sst. 1842 Nr. 70 kom Pastor Hansen med et ganske kort og mat Gensvar, men i Nr. 74 gav Overretsprokurator Balthazar Christensen en aktmæssig Fremstilling af hele Sagen, som han i Embeds Medfør havde affattet den. Han sluttede med at sige, at ham forekom videre Skriverski fra Pastor Hansens Side lige saa overflødige, som det var »høist comisk«, at Pontoppidan vilde belære en Præst af saa almindelig og velfortjent Agtelse som Pastor Hansen om Kristendommens Fordringer.

om Vinteren. Imidlertid kom en Cancelli Skrivelse nogle Aar efter, som forbød Landsbypræsterne at holde Confirmation undtagen om Paasken¹. Jeg indgik da til Collegiet med Forestilling, at den formedelst Præstegaardens Belliggenhed i den yderste Ende af Pastoratet maatte her holdes om Michaelis, hvorhos jeg tilbød at ville holde Confirmation ogsaa om Paasken, naar 10 Børn meldte sig til at gaae om Vinteren til Underviisning. Cancelliet resolve-rede: at jeg *maatte* holde Confirmation om Michaelis, men at jeg *skulde* holde den om Paasken, hvor faa der end meldte sig². Jeg har da Aar ud og Aar ind Confirmandere, og ingen Afbrydelse finder Sted nogen Tid, da jeg begynder sedvanlig Underviisningen næste Uge, efterat Confirmationen er fuldført. Dette er et meget trættende og besværligt Arbejde især for en gammel Mand, og var Præsten her tillige Districtsproust, som jeg ønsker saa inderlig maatte skee ved min Død, at nemlig den nidkjere og dygtige Proust Hejberg Jørgensen³ maatte blive min Eftermand, da lader det sig ikke vel gjøre. Nogle Ulemper ere ogsaa forbundne med denne Confirmation om Michaelis. Forældrene, som det almindeligviis er aldeles ligegyldigt, enten deres Børn lære Noget af Christendom eller ikke, ile kun med at faae dem confirmerede. De derfor, som ikke fylde det 14de Aar før Confirmationen f. E. til Paaske, sendes mig derfor om Sommeren, naar de blot inden Confirmationsdagen kan fylde det 14de Aar. Deraf følger da, at de i en umoden Alder, som ikke har almindeligviis Modtagelighed for Formaning, Advarslen og Opmuntringen, der bør gives dem under deres Tilstedeværelse hos Præsten, ikke fatte, mindre bevare det dem meddeelte, og at faa

¹) Kancellicirkulære af 26. September 1837 angaaende, at der til Konfirmation ved Michaelis paa Landet udfordres Biskoppens Tilladelse (T. Algreen-Ussing, Kgl. Reskripter og Resolutioner 1837 S. 306—7).

²) Skrivelse af 10. April 1838 (1. Dept.s Brevbog 1838, Nr. 868).

³) Sognepræst i Sønder Kirkeby og Sønder Alslev, Provst, siden Stiftsprovst, Peter Andreas Heiberg Jürgensen (1800—1860) blev 10. Juni 1843 L. M. Lunds Eftermand i Nørre Vedby.

Aar efter er det sedvanlig glemt, hvad man har lært dem. For nu, saavidt det stod til mig, at bidrage, hvad jeg formaaede til, at dog nogle Børn kunde blive lidt ældre, før de confirmeredes, bekendtgjorde jeg sidste Paaske, at ingen Børn herefter nu tages til Confirmation om Michaelis, som ej ved Udgangen af April fyldte det 14de Aar, og som en Følge heraf antog jeg Ingen i Sommer, som ej havde den Alder. Dette opvakte stor Fortrydelse. Flere Forældre overhængte mig forgjæves om at antage deres Børn, tre af disse skreve Klager over mig til Bispen, men da jeg i min Erklæring oplyste Aarsagen, svarede Bispen, at han ej var beføjet til at paalegge mig det, og ej heller at tillade, at de maatte, hvad Børnene ogsaa havde søgt om, confirmeres af en anden Præst end i det Sogn, hvor de havde fast Ophold. Et Barn blev da sendt i Maj Maaned ud til Præsten i Nykjøbing, som ogsaa holder Confirmation om Michaelis, og bliver der confirmeret. Et andet, som han cassetede, fordi det er meget tilbage, og man ikke her har været istand til at formaae Forældrene, som ere Gaardfolk, at holde Barnet stadig til Skole, da de bestandig foregive dets Sygdom, som ej kan controllers, da de boe isolerede, tyede til Præsten Hansen i Ønslev¹, der tager fra andre Sogne de Børn, som Præsterne ej tro at kunne og burde confirmere, og ventelig bliver det der til næste Paaske confirmeret. Hvad Fortredelighed jeg har haft med denne Præst, fordi han saaledes gaaer frem, derom kan Embedspapirerne, som ligge her, oplyse min Eftermand. I Ønslev maae det nok see maadeligt ud med Skolegang om Sommeren. I det mindste har det flere Gange været Tilfældet, at Børn herfra Pastoratet ere satte derhen i Tjeneste til 1te Maj og have været der til Efteraaret uden at have været een eneste Dag i Skolen, uagtet Forældrene — i det mindste have de forsikret mig det — have betinget sig, at Børnene skulde besøge Skolen de bestemte Dage. Dette var netop Tilfældet i forrige Sommer med Niels Ras-

¹) Jvfr. S. 279.

mussen Kones Datter i Alslev og flere i de forrige Aaringer. Pastor Hansen virker ikke gaunligt ved sin Maade at behandle Børnenes Confirmation paa. Af en mere kraftfuld Biskop end vor nuværende¹, hvem det visselig ikke mangler paa Agtelse for sit Embedes værdige Førelse, men som er i den høje Alder af 78^{ve} Aar, kan det forventes, at han vil standse dette Uvæsen. D. 15de Juni 1842.

[Fol. 289] Idet jeg med de her anførte ubetydelige Noticer fornemmelig har til Hensigt at vejlede min Eftermand, som, Give Gud det, jeg saa gjerne ønskede, at den nidkjære og værdige Proust Hejberg Jørgensen² maatte blive, til at strax kunde nogenlunde orientere sig, vil jeg anføre en i sig selv lidet mærkelig Begivenhed, som characteriserer Tænkemaaden. De her valgte Sogneforstandere³, som ikke just Alle ere de sindigste og forstandigste, have temmelig høje Tanker om deres Myndighed. Forleden kom Skolelærer Christiansen⁴ i Alslev til mig og klagede over, at Een af dem havde samlet 2 Andre Forstandere, derpaa sendt Bud til ham og irettesat ham, fordi han havde givet en Dreng et Ørefigen, samt advaret ham at afholde sig derfra i Fremtiden. Skolelæreren fandt sig højlig fornærmet over denne Behandling. Jeg tilskrev da denne Forstander, som havde foranstaltet Samlingen og ført Ordet i den: at han var aldeles uberettiget til enten at sammenkalde Sogneforstanderskabet eller sende Bud efter Skolelæreren og irettesette eller advare dem, da det vel var lovstridigt af denne at give Børnene Ørefigen,

¹) Den 7. September 1843 skrev J. P. Mynster til Rasmus Møllers Eftermand som Biskop over Lolland-Falsters Stift, G. P. Brammer: »Deres kiære, fromme, ærværdige Formand var gammel og svag, og lod maaskee for Meget gaae sin egen Gang« (Breve fra J. P. Mynster S. 191).

²) Jvfr. S. 282.

³) Sogneforstanderskaber (en Form for Sogneraad) indførtes ved Anordning af 13. Aug. 1841.

⁴) Peder L. Christiansen (f. ca. 1810), Skolelærer og Kirkesanger i Nørre Alslev.

hvorhos jeg dog maatte spørge ham selv, om han aldrig havde givet sine Børn eller Tyende et Ørefigen, men at den Sag slet ikke vedkom ham, men mig som Sognepræst og i al Fald Amtsskoledirectionen, at han burde have henvendt sig til mig som Forstanderskabets Formand med Klage, hvis han dertil fandt sig beføjet, og bad ham for Fremtiden at afholde sig fra slig Adfærd. Højlig fornærmet herover reed han strax ud til Stiftamtmanden¹ med Brevet, men fik nok ikke nogen Trøst der, thi han gik derfra til en Procurator Tidemand², som han vilde have til at skrive et Inserat i Aviserne mod Christiansen og mig, men denne Mand sagde ham efter dennes Sigende til mig, at han gjorde bedst i at stikke Irettesettelsen med Brevet i Lommen, og tie stille med det, han havde faaet. Endnu mere forbittret gik han rundt om i Sognene og foreviste Brevet, fik Medhold af Nogle, Latter og Spot af Andre. Da Forstanderskabet just et Par Dage efter skulde holde sit Møde, formaaede han Barnets Fader, en Indsidder, der arbejder hos ham, til at møde for Forstanderskabet og besvære sig. Som Formand afviste jeg Sagen som os uvedkommende, men bad Faderen møde den følgende Dag i Skolen med Barnet, da jeg skulde undersøge Sagen. Da dette ej vilde lykkes paa den Maade at faae Forstanderskabet til at blande sig i Sagen, forlangte han at faae mit Brev oplæst, hvilket jeg ogsaa maatte negte ham at kunne tillade, før Forhandlingerne vare endte og Protocollen underskrevet, men da skulde Intet være i Vejen for, at Capellanen, som skriver for mig, kunde oplæse det, siden han troede, at hans Ære leed ved dette Brev, som han udtrykte sig. — Det viste sig den følgende Dag, da jeg kom til Skolen, at privat Forbittrelse mod Skolelæreren var Aarsag til disse Ophævelser, thi da jeg slet ikke kunde see det mindste

¹) Jvfr. S. 274.

²) Christian Frederik Tidemand (1795—1853), siden 1834 Prokurator i Nykøbing F. (H. Hjorth-Nielsen, Danske Prokuratorer med kongelig Bevilling 1660—1869 S. 329).

Skade paa Barnet, som han foregav foruden Ørefigenet ogsaa tet ved Øiet at være slaaet blaa og guul med en Pegestok, erklærede Faderen selv, at han aldeles Intet havde at klage paa Læreren, men at Forstanderen, der ikke engang har med Skolevæsenet at gjøre, havde op-hidset ham til at klage. Naturligviis bad jeg Skolelæreren, som er en dygtig og nidkjer Mand i sit Embede, at und-lade at bruge andre end de lovbefalede Straffe. — Naar denne Sag ikke var taget lidt alvorligt, vilde det neppe varet ret længe, før Forstanderskabet vilde irettesat ogsaa mig.

[Fol. 296] Natten til d. 9de Nov. 1842 døde Biskoppen over Lollands-Falsters Stift Dr. Theol. og Philosophiæ Rasmus Møller i sit 80de Aar, agtet, hædret, elsket af sit Stifts hele Gejstlighed og af Enhver, som kjendte denne herlige Mand. Dyb Lærdom, megen Skarpsind i at fortolke den hellige Skrift — derved har han stiftet sig et Minde ære perennius¹ og ved sine Commentarer. Altid var han tilbøjlig til at dømme mildt om Andre, tog — at jeg skal bruge velbekjendte Ord — stedse² Alt i den bedste Mening. Man var saare vel i hans Huus, maatte indtages og ligesom drives hen til ham formedelst hans kjerlighedsfulde Sind. Han var en Christen i Ordets højere Betydning, og jeg veed ikke bedre at udtrykke hans hele elskelige Personlighed end med disse latinske Ord: vir pius, probus vereqve Johannes. Guds bedste Velsignelser hvile over hans Børn!

¹) Jvfr. Ovid (Metam. III, 30, 1): exegi monumentum ære perennius.

²) Herefter urigtigt indføjet: »at tage«.

TILLÆG

1.

Erklæringer¹ vedrørende L. M. Lund.

a.

I 35 Aar — 3 Aar som Adjunct ved Herløvholms Skole og 32 Aar som Præst — har Supplicanten med uafbrudt Nidkjerhed stedse fuldkomnere stræbt at opfylde enhver ham paaliggende Embedspligt. Altid lige varm og lige virksom har han bidraget til christelig Oplysnings og Gudfrygtigheds Fremme blandt Unge og Gamle i de ham allernaadigst betroede Menigheder. Især har Skolevæsenets Forbedring været Supplicanten vigtig, og han har ved sin utrættelige Omhue for dette Anliggende udrettet saare meget, hvilket undertegnede ved Visitats i hans Skoler har med Fornøielse erfaret. Indbyrdes Underviisning er ved hans Bestræbelser indført i Pastoratets samtlige Skoler, og anvendes denne Methode med fortrinlig Nøiagtighed i Aagaard Skole — Pastoratet har 3 Skoler — af en udmærket duelig Skolelærer, som Supplicanten selv har dannet. — Paa disse Grunde fordrister jeg mig allerunder-

¹⁾ Erklæringerne er paategnede L. M. Lunds Ansøgning af 23. Oktober 1831 om at komme i Betragtning ved Besættelsen af et af de tre Præstekald: Nørre Vedby og Nørre Alslev, Kippinge og Brarup, samt Tølløse og Aagerup. Heri ytrer han bl. a.: »Jeg tør haabe, at mine Foresatte ikke kunde negte mig det Vidnesbyrd, at jeg, saavidt mine Evner tillode det, med samvittighedsfuld Flid og Troskab har strebt at varetage de mig paaliggende Pligter. Da jeg for 23 Aar siden tiltraadte mit nu havende Embede [o: i Starup og Nebel], befandtes Skolevæsenet her i en højst maadelig Forfatning, og Menigheder[ne] vare bekendte for meget usædelige, gjenstridige og vankundige. Jeg tør tro, at det ej er mine Foresatte ubekjendt, at her nu er en modsat Tænkemaade, ligesom ogsaa Skolevæsenet er forlængst ordnet, og at Ungdommen i det hele taget staaer nu paa et langt højere Trin af Aandsdannelse end forhen. Maaskee har mine Bestræbelser forat naae dette Maal ej været ganske forgjeves« (Indlæg til Danske Kancelli, 1. Dept.s Registrant 1832, Nr. 4).

danigst til at anbefale denne fortjente Religionslærer til at komme i allernaadigst Betragtning ved et af de allerunderdanigst ansøgte 3 Sognekaldes Besætning. — 60 Aar gammel seer Supplicanten bekymringsfuld ud i Tiden for at kunne skaffe, hvad hans nuværende Kalds indskrænkede Indkomster ikke formaae, nødvendigt Udkomme for 3 uforsørgede Børn, hvoriblandt en Søn, hvis Anbringelse til Studeringer, forinden samme fuldendes, vil fordre store Bekostninger.

Gaverslund Præstegaard den 27de October 1831.

Allerunderdanigst

N. G. Blicher¹.

b.

Allerunderdanigst Erklæring.

Til det, den værdige og sandhedskiærlige Amtsprovst Blicher har anført om Supplicanten, maa jeg tillade mig allerunderdanigst at føie: at jeg ved den i hans Pastorat udi afvigte Julii Maaned dette Aar afholdte Kirke- og Skolevisitats befandt Oplysningens Tilstand saavel hos den voxnere Ungdom som hos Skoleungdommen meget god.

Ribe den 2^{den} Novbr. 1831.

I Bispe Embedets Vacance.

Frost².

2.

L. M. Lunds Eftermæle.

Nogen Tid efter Konsistorialraad Lunds Bortgang indeholdt »Kjøbenhavnsposten« for 15. Marts 1843 (Nr. 63) et Inserat fra — som det senere (Nr. 80) oplystes — »en os personlig bekendt anseet Mand, der er bosat i en af Falsters Kjøbstæder«. Det hedder heri:

¹) Sognepræst i Gaverslund, Amtsprovst Niels Gudme Blicher (1755—1832).

²) Stiftsprovst i Ribe, Dr. phil. Peter Nicolai Frost (1780—1845).

»Jeg troer at burde underrette Dem om, at vi i disse Dage ved Sognepræsten for Nørre Vedby og Nørre Alslev Consistorialraad Lunds dødelige Afgang have lidt et smerteligt Tab, som vi saare vanskeligt ville faae erstattet igjen. Han var en nidkjær, retskaffen og høist dygtig Embedsmand, en frisindet, uafhængig og karakterfast Borger, en forstandig, kundskabsrig og sjelden oplyst Mand, der med Alderdommens Sindighed forenede Ungdommens Begeistring og varme Iver for vor Tids Bestræbelser, og forudsaae klart, at den Tid vilde komme, selv om han ikke skulde opleve den, da Tidens Aand vilde gaae seierrig ud af Kampen. Med aldrig trættest Beredvillighed forsvarede han djærvt Enhver, der henvendte sig til ham, mod Anmasselsens, Egennyttens og Smaalighedens Parasiter, ligesom han dannede en fast og urokkelig Modvægt mod dem, der i deres Stilling omvexlede Retfærdighedens Fordringer med en lav Egennyttes aldrig tilfredsstillede Drift og Tilskyndelse. *Han vil derfor savnes meget herovre; . . . om end Nogle ville glæde sig, fordi der er et aarvaagent Øie mindre til at følge deres Handlinger, der helst skye Lyset . . .*«.

»Lollands-Falsters Stifts-Tidende« Nr. 37 for 1843 indeholder en Protest mod den her citerede Dom, der opfattes som »en bitter-ironisk Lovtale«. Der anføres dog ingen Kendsgerninger til Afkræftelse af det deri sagte — kun kan det nævnes, at Artiklens Forfatter vistnok med Rette protesterede imod, at man tog Lund til Indtægt for »den constitutionelle Sag«. Indsenderen retter ogsaa et Sidehug mod Stiftsprovst Heiberg-Jürgensens Tale ved Consistorialraad Lunds Begravelse, særlig i Anledning af, at den afdøde heri var blevet fremhævet paa Bekostning af hans »værdige og høist fortjente Formand« (den S. 265 nævnte C. Nyrop). »Kjøbenhavnsposten« for 4. April s. A. (Nr. 80) afviste i en usædvanlig skarp Tone denne Protest, mente, at den stammede fra »en Ulv i Faareklæder, da den ydre Balg ikke slutter tæt nok«, og sammenfattede sin endelige Dom over Artiklen i disse Ord: »sjældent have vi læst noget i moralsk og logisk Henseende værre Misfoster«. Bladet vilde aldeles ikke indlade sig med Indsenderen og afviste bestemt Muligheden af, at den omstridte Nekrolog skulde være ment ironisk.